

Calbas
Algemene Sociale Wetenschappen voor de Basiscyclus

Deel 1b Cultuur en bevolking 1
Werkboek

Luc Alofs (Redactie)
Gerrit Besselink
Joe Brooks (Projectleider)
Rusco Curiel
Milo Martes
Maria Martinus
Onno de Weert
Evelien Wierds

Eindredactie
Afdeling Curriculum Ontwikkeling, Directie Onderwijs
Eerste druk, 2005

COLOFON

Met dank aan:

Willem Bant, Stascha Hornix, Henk van de Kamp, Sisi Schwengle (R.I.P.), Prince Victor, CBS Aruba, Leerlingen Mon Plasir College en FCCA

Serie-overzicht leerjaar 1 ASW/Basiscyclus

Leerboek 1a: Mijn eigen omgeving
Werkboek 1a: Mijn eigen omgeving
Leerboek 1b: Cultuur en bevolking 1
Leerboek 1b: Cultuur en bevolking 2
Werkboek 1b: Cultuur en bevolking 1
Werkboek 1b: Cultuur en bevolking 2
Leerboek 1c: Bestaansmiddelen en vrije tijd
Werkboek 1c: Bestaansmiddelen en vrije tijd
Docentenhandleiding 1

Serie-overzicht leerjaar 2 ASW/Basiscyclus

Leerboek 2a: nog in ontwikkeling
Werkboek 2a: nog in ontwikkeling
Leerboek 2b: nog in ontwikkeling
Werkboek 2b: nog in ontwikkeling
Leerboek 2c: nog in ontwikkeling
Werkboek 2c: nog in ontwikkeling
Docentenhandleiding 2

Uitgegeven door afdeling Curriculum Ontwikkeling, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Stuurgroep Herstructurering AVO (SHA)

Deze methode is tot stand gekomen in samenwerking met het Centrum Leermiddelenstudie Utrecht (CLU), Universiteit Utrecht

ISBN 99904-89-33-5

Copyright © 02/040426. Land Aruba, 2005

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave Werkboek

Hoofdstuk 1 Arubaanse geschiedenis in vogelvlucht

Les 1

Intro: Periodes in de geschiedenis

Opdracht 1 : Voorwerpen bij een periode

Opdracht 2 : Periodes

Les 2

Opdracht 3 : Tijdbalk

Opdracht 4 : Kwartet

Les 3

Opdracht 5 : Van bron tot samenhang

Opdracht 6 : Leer de begrippen

Verdiepingsopdracht

Samenvatting

Hoofdstuk 2 Aruba in het Caribisch gebied

Les 1

Intro: Het Caribisch gebied

Opdracht 1 : De eilanden van het Caribisch gebied

Opdracht 2 : Drukke in het Caribisch gebied

Opdracht 3 : Kapen en piraterij

Opdracht 4 : Jannie de Winter, de schrik van het Caribisch gebied

Les 2

Opdracht 5 : Verschillend of gelijk?

Opdracht 6 : Uitbeelden bron

Les 3

Opdracht 7 : Hoe Caribisch was Aruba?

Opdracht 8 : Leer de begrippen

Samenvatting

Hoofdstuk 3 De traditionele samenleving

Les 1

Intro: Verschillende bevolkingsgroepen

Opdracht 1 : Machthebbers op de eilanden

Opdracht 2 : Vergelijking van de volkstellingen

Opdracht 3 : De rijkste Arubanen en hun bezit

Opdracht 4 : Slaven en hun beroep

Les 2

Opdracht 5 : Van de stad naar de dorpen

Opdracht 6 : Middelen van bestaan

Les 3

Opdracht 7 : Uitspraken over het oude Aruba

Opdracht 8 : Tambu

Opdracht 9 : Leer de begrippen

Verdiepingsopdracht

Samenvatting

Hoofdstuk 4 Aruba wordt een moderne samenleving

Les 1

Intro: Traditioneel of modern?

Opdracht 1 : Traditionele en moderne samenleving

Opdracht 2 : Rollenspel: Waarom Aruba?

Les 2

Opdracht 3 : De bronnentafel

Les 3

Opdracht 4 : Leven tijdens de modernisering

Opdracht 5 : Leer de begrippen

Verdiepingsopdracht

Samenvatting

Hoofdstuk 5 Migratie in de moderne tijd (1924-1985)

Les 1

Intro: Waarom mensen verhuizen

Opdracht 1 : Het verhaal van Inez

Opdracht 2 : Het leven van Inez op Nevis en Aruba

Opdracht 3 : Verhuismotieven van Inez

Opdracht 4 : Gaat Inez verhuizen?

Opdracht 5 : Push- en pullfactoren

Les 2

Intro: Komen en gaan van mensen.

Opdracht 6 : Migranten op Aruba

Opdracht 7 : Soorten migratie

Opdracht 8 : Vestigings- en vertrekoverschot

Opdracht 9 : Immigranten en de arbeidsmarkt

Verdiepingsopdracht

Opdracht 10 : De Arubaanse samenleving en migratiestromen

Les 3

Intro: Gevolgen van migratie voor het thuisland

Opdracht 11 : De gevolgen van migratie

Opdracht 12 : De postwissel

Opdracht 13 : Meer gevolgen in het thuisland

Opdracht 14 : Leer de begrippen

Samenvatting

Werkboek hoofdstuk 1

Arubaanse geschiedenis in vogelvlucht

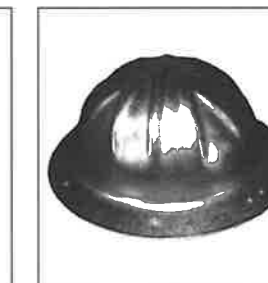
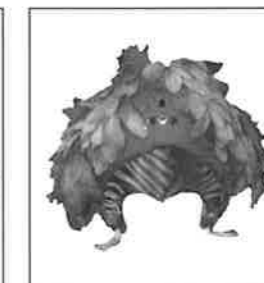

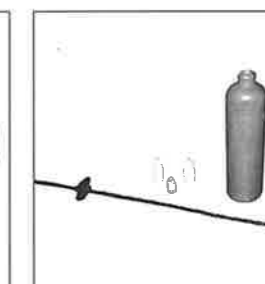
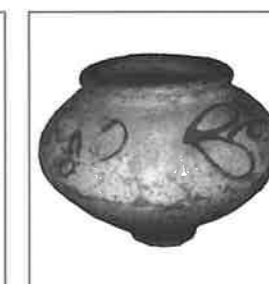
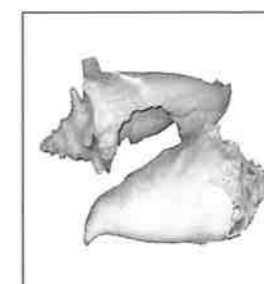
Les 1 Intro: Periodes in de geschiedenis

Opdracht 1: Voorwerpen bij een periode

Schrijf bij ieder voorwerp wat het is en in welke periode het thuishoort. Je kunt gebruik maken van de bronnen 2 t/m 8.

Opdracht 2: Periodes

Ga in groepen op onderzoek naar de geschiedenis van ons eiland. Op de volgende bladzijde staat een werkblad met enkele antwoorden. Daarmee gaan jullie aan het werk.

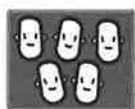
- a) Bestudeer het werkblad en de antwoorden.
- b) Ga langs de museumklas en vul het werkblad met elkaar op de juiste manier in. Je krijgt hiervoor vijftien minuten.
- c) Als we klaar zijn, maken we samen een tijdbalk!

Een paar antwoorden hebben we al ingevuld. Vul dit schema verder in door te onderzoeken in de museumklas. Daar vind je de antwoorden. Zet ze maar op de goede plaats!

Werkblad de museumklas

	Naam van de periode	Wie woonden op Aruba?		Waarvan leefde de bevolking?	Wat zegt het voorwerp over die periode?
Periode 1 Jaartallen Van: 2500 voor Christus Tot: 900 na Christus.	pre-ceramische periode	1. <i>de eerste indianen</i>		1. <i>zeeproducten</i> 2. <i>vruchten</i> 3. <i>kleine dieren</i>	1. <i>De calcó werd gegeten.</i> <i>De schelp werd gebruikt als gereedschap.</i>
Periode 2 Van: Tot:		1. <i>indianen</i>			
Periode 3 Van: Tot:	<i>De Spaanse periode</i>	1. 2.			
Periode 4 Van: Tot:		1. 2. <i>bestuurders van de WIC</i>			
Periode 5 Van: Tot:		1. 2. 3.		1. 2. 3. <i>goud- en fosfaatwinning</i> 4.	
Periode 6 Van: Tot:		1. 2. 3. 4. 5. <i>Chinezen en joden.</i> 6.			
Periode 7 Van: Tot:		<i>Wie kwamen er nog bij?</i> 1. 2. <i>Filippijnse migranten</i> 3.			

Les 2

Opdracht 3: Tijdbalk

Van de docent krijg je een periode aangewezen die je moet uitwerken voor de tijdbalk. Gebruik daarbij de gegevens uit het schema van opdracht 2. Als voorbeeld hebben we periode 1 gedaan. Kijk maar of het jullie ook lukt om je eigen periode uit te werken!

Opdracht 4: Kwartet

Jullie gaan het spel kwartet spelen. De docent zal uitleggen hoe jullie te werk gaan.

Les 3

Opdracht 5: Van bron tot samenhang

Jullie hebben in de vorige les een set kaarten gespaard totdat je een kwartet over een periode op Aruba compleet had. Daarvan maken we nu een klein stripverhaal. Voer met je groepje de opdracht uit.

- Leg gezamenlijk jullie kaarten bij elkaar.
- Verbind de kwartetkaarten met samenhangpijlen.
- Leg uit wat de samenhang tussen de kaarten (de kenmerken) is. Kijk nog eens goed naar het voorbeeld in je leerboek.
- Maak een klein stripverhaaltje bij de kaarten, waarin je jullie periode kort beschrijft.

--

- Ieder groepje vertelt aan de klas het verhaal.

Opdracht 6: Leer de begrippen

Leer de betekenis van de begrippen uit de begrippenlijst.

Verdiepingsopdracht: Wat bleef hetzelfde en wat veranderde er?

Werkblad der Verandering

Periode:	Kenmerk	Wat bleef hetzelfde?	Wat veranderde er?
De West-Indische Compagnie			
De traditionele samenleving			
De moderne samenleving			
De periode van de status aparte			

- De docent geeft jullie één aspect van de tijdbalk: de bevolking, de bestaansmiddelen of het bestuur.
- Bespreek het werkblad met je groepje en probeer het samen eens te worden.
- Schrijf op wat er in die periode hetzelfde bleef in vergelijking met de vorige periode en wat er veranderde.

Samenvatting

De delen van de geschiedenis noemen we Je kunt ze plaatsen

op een Ieder deel van de geschiedenis heeft bepaalde kenmerken.

Voorbeelden van deze kenmerken zijn en

.....

De manier van leven van groepen mensen noemen we de

Deze kan na verloop van tijd veranderen.

Werkboek hoofdstuk 2 Aruba in het Caribisch gebied

Les 1 Intro: Het Caribisch gebied

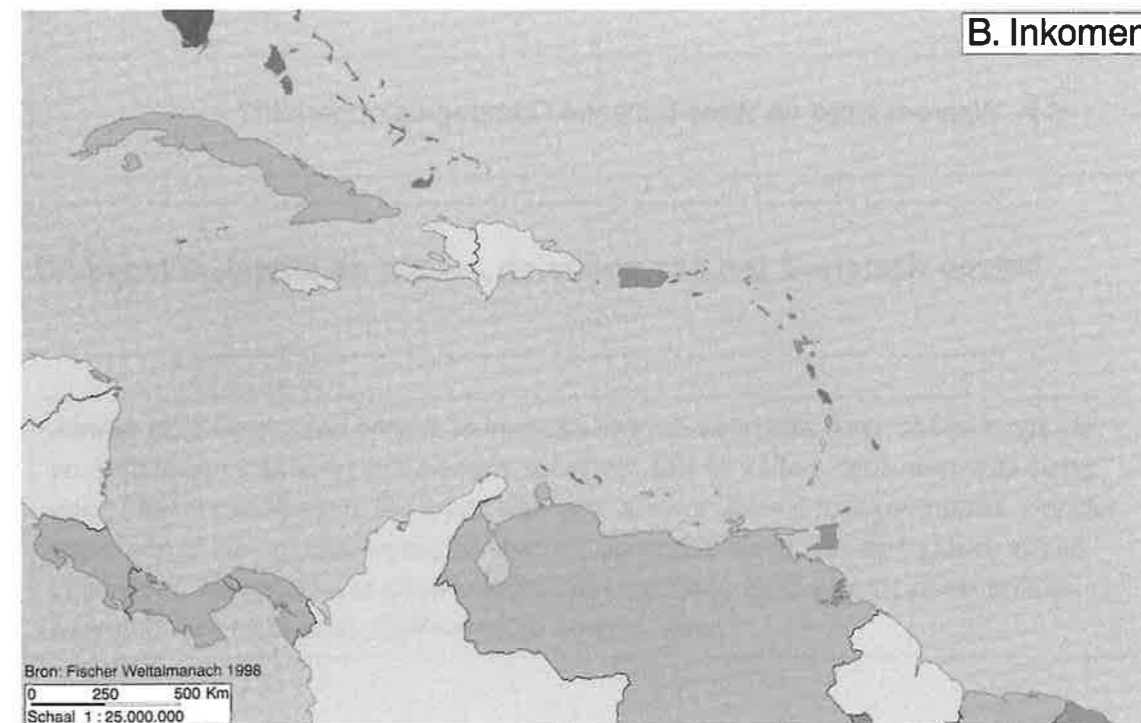
Opdracht 1: De eilanden van het Caribisch gebied

In bron 2 heb je kennis gemaakt met de kaper kapitein Reyning. Hij voer in de wateren van het Caribisch gebied. Hieronder zie je een kaart van dit gebied. De eilanden zijn wel getekend maar niet benoemd.

Vul bij elk eiland de naam in die erbij hoort. Je moet kiezen uit:

Aruba, Curaçao, Bonaire, St. Eustatius, St. Maarten, Saba, Barbados, Jamaica, Hispaniola, Cuba, Saba, Trinidad & Tobago, St. Lucia, St. Vincent, Nevis, St. Kitts.

- a) Schrijf samen zoveel mogelijk namen in potlood bij de juiste eilanden.
- b) Controleer daarna samen jullie antwoorden met behulp van de atlas.
- c) Verbeter de fouten en vul aan wat je niet wist.

Opdracht 2: Drukke in het Caribisch gebied

Zie bron 1 en bijbehorende leertekst.

Er voeren veel schepen in het Caribisch gebied, dus dit gebied was belangrijk. Geef antwoord op de volgende vragen.

a ▶ Noem vier landen die schepen in het Caribisch gebied hadden.

1.
2.
3.
4.

b ▶ Waarom kwamen zij naar dit gebied?

.....

.....

.....

c ▶ Waarom werd de West-Indische Compagnie opgericht?

.....

.....

.....

.....

Opdracht 3: Kapen en piraterij

Zie bron 2 en de leertekst *Kapen voor het vaderland; piraterij om je eigen zak te vullen.*

Kapers en piraten voeren in het Caribisch gebied. Maar wat is nu precies het verschil tussen kapers en piraten?

De volgende uitspraken zijn van een kaper of een piraat. Knip iedere uitspraak uit en plak hem in de juiste kolom.

Ik heb geen kapersbrief nodig.
Als ik kaap, is dat legaal.
Ik kaap alleen in opdracht van een regering.
Ik kaap alleen voor eigen belang.
Als ik kaap, is dat illegaal.
Ik krijg een kapersbrief van de regering.

Kaper	Piraat

Opdracht 4: Jannie de Winter, de schrik van het Caribisch gebied

a ▶ *Jannie de Winter, een stoere Hollandse vrouw, voer met haar schip langs de verschillende eilanden om andere schepen aan te vallen. Iedereen was bang voor haar wreedheden. Ze werd dan ook al snel Jane Cruel genoemd. Zonder kapersbrief viel zij veel schepen aan en beroofde deze van hun goud, zilver, voorraden tabak en wat ze al niet bij zich hadden. Ze had met geen enkele regering iets te maken. Zelf werd ze steeds rijker.*

1. Was Jannie een kaper of een piraat? Jannie was een

2. Leg je antwoord uit.

b Zoek op het internet naar vrouwen zoals Jannie de Winter.

c Schrijf een kort verslag waarin je beschrijft wat je over vrouwelijke piraten gevonden hebt.

Les 2

Opdracht 5: Verschillend of gelijk?

Lees met jouw groepje de bronnen 4, 5, 6 en 7 aandachtig door. Let tijdens het lezen op het volgende:

- ▶ Over welk eiland vertelt de bron?
- ▶ Over welke kenmerken vertelt de bron?
- ▶ Wat kom je te weten over deze kenmerken?

a Vul het schema hieronder in.

Kenmerken	St Eustatius	Barbados	Jamaica	Hispaniola
Taal	<i>Engels, Spaans, Frans, Nederlands</i>			
Bevolking/ras				<i>Blanken, kleurlingen en slaven</i>
Godsdienst		<i>Protestants</i>		
Bestaansmiddelen				<i>Plantages</i>

b Stel je voor dat jullie in die tijd kapitein van een piratenschip waren. Welke eilanden zouden jullie dan het eerst aanvallen?

Waarom?

c ▶ Benoem de overeenkomsten en de verschillen tussen de eilanden.

Overeenkomsten	Verschillen

d ▶ Verklaar de verschillen. Dit mag je met je groep overleggen.

Opdracht 6: Uitbeelden bron

Van de leerkracht krijg je een bron toegewezen. Lees deze bron nog eens goed. Samen met je groep ga je de bron uitbeelden in een kort toneelstukje.

- ▶ Verdeel de rollen onder elkaar, dus wie speelt wat.
- ▶ Probeer je zo goed mogelijk in te leven in je rol en de tijd.
- ▶ Je krijgt twee minuten om voor te bereiden en drie minuten om uit te voeren.
- ▶ Presenteer het toneelstukje aan de klas en de docent.

Les 3

Opdracht 7: Hoe Caribisch was Aruba?

a ▶ In opdracht 5 en 6 heb je kenmerken van het Caribisch gebied tijdens de 16e en 17e eeuw benoemd. In de museumklas (les 1) en in bron 8 heb je gezien hoe het leven op Aruba was in die tijd. Vergelijk de kenmerken van het Caribisch gebied met die van Aruba.

Vul het schema hieronder in.

Kenmerken	Aruba	Caribisch gebied
Taal		
Bevolking/ras		
Godsdienst		
Bestaansmiddelen		

b ▶ Welke overeenkomsten en verschillen zie je? Noteer die hieronder.

Overeenkomsten	Verschillen

c ▶ Je hebt nu de verschillen en overeenkomsten tussen Aruba en het Caribisch gebied op een rijtje. Geef jouw mening over de vraag of Aruba bij het Caribisch gebied hoort of niet. Leg je antwoord uit.

Aruba hoort wel tot het Caribisch gebied omdat -----

Aruba hoort niet tot het Caribisch gebied omdat -----

Opdracht 8: Leer de begrippen

Leer de begrippen uit de begrippenlijst.

Samenvatting

Op de Caribische zee voeren schepen uit

en..... Deze landen behoorden tot de grote

Op de eilanden van het Caribische gebied waren plantages waarop

..... en werd verbouwd.

De West-Indische Compagnie werd opgericht door om

Jan Erasmus Reyning was een in dienst van de WIC. Hij

kreeg van de regering een zogenaamde

waarmee hij oorlog mocht voeren.

Kapers die dit niet hadden, worden genoemd.

Werkboek hoofdstuk 3

De traditionele samenleving

Les 1 Intro: Verschillende bevolkingsgroepen

Opdracht 1: Machthebbers op de eilanden

a ▶ Waardoor kwamen er zwarte slaven op ons eiland?

Dat kwam doordat

b ▶ Welk land was de baas over Aruba, Curaçao, Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Sint Maarten?

c ▶ Hoe noemde men de vertegenwoordiger van de Nederlandse regering op Curaçao?

Deze vertegenwoordiger noemde men de

d ▶ Hoe heette na 1848 de belangrijkste figuur op de andere eilanden? Die werd de

..... genoemd.

Opdracht 2: Vergelijking van de volkstellingen

Heb je bron 2, 3 en 4 goed bekeken? Samen met je klas en de docent ga je de volgende opdracht bespreken en invullen.

1 Vul in:

Tussen 1816 en 1857 groeide de vrije bevolking van ... tot ... mensen. Dit is een toename van ... vrije mensen.

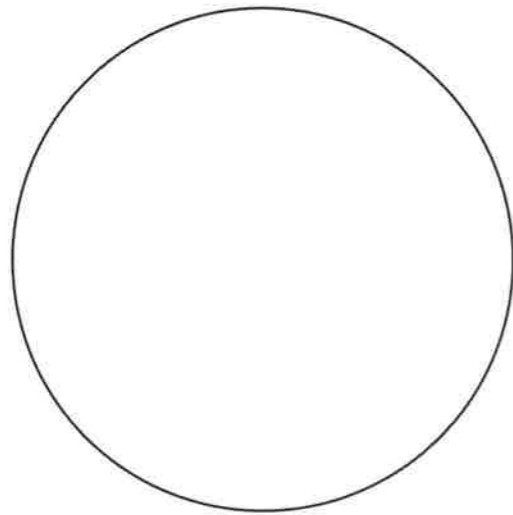
2 Tussen 1816 en 1857 groeide het aantal slaven van ... tot slaven. Dit is een toename van ... slaven.

3 Tussen 1857 en 1907 nam het aantal slaven op Aruba af met ... personen. Deze afname was het gevolg van

4 Tussen 1857 en 1907 steeg het aantal vrije Arubanen van tot Dit is een toename van mensen.

Differentiatieopdrachten bij opdracht 2: Verwerken van bronnen

- a**▶ a. Maak met behulp van bron 2 een cirkeldiagram met het aantal blanken, indianen, slaven en de gemengde bevolking in 1816.

blank
indiaan
slaven

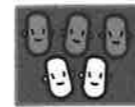
- b. Waarom waren er in 1857 (bron 3) op Curaçao veel meer slaven dan op Aruba?

In 1857 waren er veel meer slaven op Curaçao omdat

.....

Lees de leertekst nog een keer over:

- b**▶ Waarom werden er in 1857 en 1907 geen indianen meer geteld op Aruba? Omcirkel het juist antwoord.
- a Ze waren doodgegaan aan Europese ziektes of uitgemoord.
 - b Ze waren vermengd met de andere bevolkingsgroepen.
 - c Ze waren naar Venezuela vertrokken.
 - d Ze wilden niet meedoen aan de volkstelling.

Opdracht 3: De rijkste Arubanen en hun bezit

Bestudeer bron 5, 6 en 7.

- a**▶ Schrijf op het werkblad de namen van drie personen met de meeste bezittingen in een bepaalde categorie.
- b**▶ Vergelijk de uitkomsten met het duo naast jullie.

Werkblad

		Naam	Naam	Naam
Bron 5	De belangrijkste scheepseigenaren			
Bron 6	De belangrijkste koeieneigenaren			
Bron 6	De belangrijkste geiteneigenaren			
Bron 6	De belangrijkste schapeneigenaren			
Bron 7	De belangrijkste slaveneigenaren			

- c**▶ Schrijf op welke achternamen meer dan één keer voorkomen op je werkblad.

.....

.....

- d**▶ Als je de bezittingen van iemand gratis zou krijgen, van wie krijg je die dan het liefst?

.....

- e**▶ Kun je uitleggen waarom? Het liefst krijg ik deze bezittingen

omdat

.....

.....

Opdracht 4: Slaven en hun beroep

Bestudeer bron 8.

- a) ▶ Waarom zouden vrouwen vaak als huislavinnen zijn gebruikt?

.....

Welke werkzaamheden moeten we ons daarbij voorstellen?

.....

- b) ▶ Wat zou er worden bedoeld met 'ambachtsslaven en winkelslaven'?

Ambachtsslaven zijn slaven die

Winkelslaven zijn slaven die

Wat zouden de werkzaamheden van deze mannen en deze vrouwen zijn geweest?

Ambachtsslaven:

Winkelslaven:

- c) ▶ De resterende slaven waren tuinslaaf, veldslaaf of veehoeder. Wat stel je je voor

bij deze werkzaamheden?

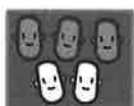
Tuinslaaf:

Veldslaaf:

Veehoeder:

Les 2

Opdracht 5: Van de stad naar de dorpen

In bron 9 kun je zien hoe de bevolking verspreid was over het eiland Aruba..

- a) ▶ Reken uit hoeveel mensen er op Aruba woonden in 1845 en 1862.

- b) ▶ Reken uit hoeveel procent van de mensen in elke periode in Oranjestad woonde.

Schrijf je antwoorden in onderstaande tabel. Voor 1830 is het al ingevuld.

Jaar	Bevolkings-aantal Oranjestad	Bevolkings-aantal districten	Totaal	Percentage in Oranjestad	Percentage in districten
1830	1.077	1.343	2420	$1.077 \times 100 = 44.5\%$ 2.420	$1.343 \times 100 = 55.5\%$ 2420
1845	1.154	1.352		
1862	1.044	2.443		

- c) ▶ In 1862 steeg/daalde* het bevolkingsaantal vergeleken met 1845 in Oranjestad met, terwijl het bevolkingsaantal in de districten met% steeg/daalde*.

(*Streep door wat niet van toepassing is.)

- d) ▶ Waarom is het belangrijk om deze getallen om te zetten in procenten?

Dat is belangrijk omdat

Opdracht 6: Middelen van bestaan

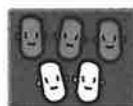
Bij bron 11.

- a) ▶ Lees bron 11 over het ontstaan van de dorpen op Aruba.
- b) ▶ Noteer in onderstaand schema het jaartal dat er een kerk in het dorp werd gebouwd.
- c) ▶ Wat waren de belangrijkste bestaansmiddelen? Noteer deze in het schema

	Bouwjaar kerk	Belangrijkste bestaansmiddelen
Oranjestad	1813 (r.k.) 1846 (prof)	
Noord		
Santa Cruz		
Savaneta		
Rancho		

Les 3

Opdracht 7: Uitspraken over het oude Aruba

Lees bron 12 goed door en beantwoord de volgende vragen.

- a** ▶ In welke uitspraak lees je dat indianen en blanken met elkaar huwden?

Dat lees ik in de uitspraak van

- b** ▶ In welke uitspraak lees je dat kolonisten het Papiamentto naar Aruba brachten?

Dat lees ik in de uitspraak van

Uit welk jaar is die uitspraak?

- c** ▶ In welke uitspraak lees je dat de slaven na de afschaffing van de slavernij op Aruba waren gebleven?

Dat lees ik in de uitspraak van

- d** ▶ In welke uitspraak lees je dat de blanken toch het liefst met elkaar trouwden?

Dat lees ik in de uitspraak van

- e** ▶ In welk jaar overleed de laatste echte indiaan op Aruba? In

- f** ▶ In welke uitspraak lees je dat de slaven met de andere bevolkingsgroepen huwden?

Dat lees ik in de uitspraak van

Opdracht 8: Tambu

Lees bron 13, 14 en 15 en de bijbehorende leertekst.

- a** ▶ Welke bevolkingsgroepen dansten de tambu?

De tambu werd door en gedanst.

- b** ▶ Wat was de mening van de pastoors en gezaghebbers over de tambu?

Zij vonden

Opdracht 9: Leer de begrippen

Leer de begrippen uit de begrippenlijst.

Verdiepingsopdracht

Maak over bron 1 (het verhaal van Eduardo) een rollenspel in twee bedrijven.
De vier rollen zijn:

- ▶ Alexander Kelly (47 jaar),
- ▶ Eduardo de slavenjongen (13 jaar),
- ▶ de kantonrechter (55 jaar),
- ▶ slavin Margot (Eduardo's moeder, 31 jaar).

- a** ▶ Laat in het eerste bedrijf zien om welke reden Kelly eerst werd veroordeeld.

- b** ▶ Laat in het tweede bedrijf zien om welke reden Kelly strafvermindering kreeg.

Samenvatting

In 1800 was Aruba een onderdeel van de
 Het eiland Aruba werd bestuurd door een die de
 en de van
 vertegenwoordigde.

..... kolonisten trokken vanuit naar Aruba
 en brachten een nieuwe bevolkingsgroep mee: de
 oorspronkelijk afkomstig uit Afrika. De kolonisten vestigden zich in een dorp
 rondom dat in 1824 de naam
 kreeg. De bevolking van Aruba bestond in 1816 uit
 vier groepen:
 en een groep.

Op Aruba waren er maar weinig Dat kwam omdat er op
 Aruba geen grote zijn. Slaven deden vooral werk in en om
 Over het algemeen werden zij behandeld.
 In kwamen zij vrij.

Later trokken de kolonisten met hun personeel naar het
 van Aruba, genaamd. De
 inwoners bleven in Oranjestad wonen. Buiten Oranjestad werd vooral
 bedreven. Andere middelen van bestaan waren
 en
 winning en het telen van de geneeskrachtige plant
 Zo ontstonden in de de dorpen
 en
 het vissersdorp en het indianendorp

De bevolkingsgroepen gingen zich met elkaar
 zodat er tegen 1840 geen 'echte'
 meer op het eiland waren. Alleen de
 groep bleef apart. Iedere bevolkingsgroep droeg een steentje bij aan de
 van Aruba. De indianen wisten hoe je landbouw kan bedrijven in een
 gebied. De kolonisten namen het
 mee uit Curaçao en de zwarte/Afrikaanse bevolking
 verrijkte de cultuur met een nieuwe muziekvorm, de

Werkboek hoofdstuk 4

Aruba wordt een moderne samenleving

Les 1 Intro: Traditioneel of modern?

Opdracht 1: Traditionele en moderne samenleving

In bron 1 zie je acht foto's. Deze laten verschillen zien tussen de traditionele en de moderne samenleving op Aruba. In deze opdracht onderzoek je samen met je buurman wat verschillen zijn tussen 'vroeger en nu'.

Stap 1: Traditioneel en Modern

Bekijk de foto's goed en wijs met je buurman aan welke vier foto's bij de traditionele samenleving horen en welke vier foto's over de moderne tijd gaan.

Traditionele samenleving	Moderne samenleving

Stap 2: Traditioneel en Modern

In katern 1 heb je veel geleerd. Ook het woord infrastructuur (denk aan het woord 'voorzieningen'). Bekijk de foto's nog eens goed en ga op zoek naar verschillen tussen vroeger en nu. Om je op weg te helpen hebben we vast één voorbeeld ingevuld.

	Foto traditioneel	Foto Modern
Bestaandsmiddelen		
Bevolking		
Bestuur		
Infra-structuur	Zandwegen	Asfaltwegen

Stap 3: Ieder voordeel heeft zijn nadeel!

Herriner je nog dat je in katern moest kiezen of je in den een stedelijk of een landelijk gebied wilde wonen. En dat je voordelen en nadelen daarvan mocht bedenken? Dat ga je nu doen voor de traditionele sameleving en de moderne samenleving. (Pas op: zonder tijdmachine kun je niet terug naar de traditionele samenleving!)

	Voordelen	Nadelen
Traditionele Samenleving	1. 2. 3.	1. 2. 3.
Moderne Samenleving	1. 2. 3.	1. 2. 3.
Mijn keuze is		

Opdracht 2: Rollenspel: Waarom Aruba?

In deze opdracht gaan jullie een rollenspel spelen. Het gaat over hoe de Lago zich vestigde op Aruba. Na afloop weet je waarom er een grote olieraffinerij op Aruba werd gebouwd. Je weet ook wie in zulke gevallen beslist. Verdeel de rollen en speel beide situaties uit.

1 Hoofdrollen:

Dictator Gomez van Venezuela

Hij is de dictator van Venezuela. Hij regeert het land zoals hij wil. Gomez wil niet dat er een rijke stad ontstaat in Venezuela. Hij is bang dat er een opstand tegen hem zal uitbreken. Een raffinaderij in Maracaibo zou betekenen, dat daar een grote rijke stad zou ontstaan.

2

Kapitein Rodger van de Lago

Kapitein Rodger is op zoek naar een plaats voor de raffinaderij. Op Curaçao staat al een raffinaderij. Rodgers zoekt naar een geschikte baai op Aruba. De San Nicolasbaai ligt er nog verlaten bij....

3

Gezaghebber Quast van Aruba.

Gezaghebber Frits Quast is bestuurder van het arme Aruba. Er is veel werkloosheid en armoede. Hij hoopt dat de komst van de olieraffinerij de arme Arubanen eindelijk wat welvaart kan brengen.

Rollenspel Situatie 1:

Kapitein Rodger praat met dictator Gomez. De beslissing valt dat er geen raffinaderij bij Maracaibo wordt gebouwd.

Rollenspel Situatie 2:

Gesprek van Kapitein Rodger met gezaghebber Quast. Hoe probeert gezaghebbend Quast kapitein Rodger ervan te overtuigen dat Aruba de perfecte plek is om zijn raffinaderij te bouwen?

Les 2

Opdracht 3: De bronnentafel

In de klas wordt een bronnentafel ingericht. Op de tafel liggen een heleboel plaatjes, teksten en dergelijke die te maken hebben met de modernisering van Aruba na de komst van de Lago. De bronnen zijn verdeeld over vier hoeken, iedere hoek gaat over een bepaald onderdeel van de modernisering:

Hoek 1: Veranderingen in de werkgelegenheid.

Hoek 2: Veranderingen in de infrastructuur.

Hoek 3: Veranderingen in de manier waarop mensen met elkaar omgaan.

Hoek 4: Veranderingen in de rol van de overheid.

De klas wordt verdeeld in groepjes van drie. Ieder groepje krijgt een hoek toegewezen. De groepjes die in hoek 1 werken, gaan zich dus bezighouden met de modernisering van de werkgelegenheid.

Je bestudeert eerst de illustraties en de geschreven bronnen aan de hand van enkele vragen. Daarna ga je met je groepje een poster maken, waarop je de belangrijkste veranderingen en hun oorzaken laat zien.

Tenslotte geef je met je groepje een presentatie aan de hand van je poster.

Aan het einde van de opdracht weet je, wat de gevolgen van modernisering op Aruba zijn geweest.

Bronnen op de bronnentafel

<p>Werkgelegenheid Hoek 1</p> <p>Bronnen en illustraties over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Olieraffinaderij en bouw • Supermarkt en winkels • Overheid • Landbouw 	<ol style="list-style-type: none"> 1. In welke sector kun je deze economische activiteiten plaatsen? (Primaire, secundaire en tertiaire) 2. Schrijf bij elke economische activiteit of er veel/weinig/geen machines of gereedschappen werden gebruikt. 3. Bij welke activiteit zie je een afname/toename van het aantal mensen dat er werkt? 4. Welke nieuwe beroepen kwamen er?
<p>Infrastructuur Hoek 2</p> <p>Bronnen over de uitbreiding en modernisering van de infrastructuur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postkantoor • Landsradiodienst • LWV (WEB) • OGEM (Elmar) • Scholen • Wegenkaarten • Vliegveld 1942 • Haven 1942 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke verkeersvoorzieningen werden aangebracht? 2. Hoe ging men naar het werk? 3. Hoe kwamen de mensen aan water en elektriciteit? 4. Op welke manieren werden er brieven, berichten, informatie, goederen, materiaal en mensen vervoerd? 5. Welke soorten scholen kwamen er en waar werden ze gebouwd?
<p>Met elkaar omgaan Hoek 3</p> <p>Bronnen over de verenigingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Club Suriname • Club Bonairiano • Dominica Club • Club Portuges • Chinese Club • POVA 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Waarom gingen migranten groepen vormen? 2. Welke en waar ontstonden verenigingen? 3. Waarom juist daar? 4. Welke activiteiten werden georganiseerd? 5. Wie deden eraan mee?
<p>De rol van de overheid Hoek 4</p> <p>Bronnen en illustraties over de uitbreiding van de taken van de overheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe overheidsdiensten • Nieuwe wetten 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Noem vijf nieuwe overheidsdiensten. 2. Geef van elke overheidsdienst de redenen waarom ze werden opgericht. 3. Hoe kwam de overheid aan geld om de nieuwe diensten en de ambtenarij te bekostigen? 4. Welke nieuwe wetten werden aangenomen? 5. Waarom waren deze wetten noodzakelijk?

Stap 1: de bronnen

- a ▶ Lees de bronnen die bij je onderwerp horen en beantwoord de vragen.
- b ▶ Bespreek je antwoorden in je groepje.
- c ▶ Schrijf de antwoorden van de vragen op in het antwoordblad, bij je eigen onderdeel.

Stap 2: de presentatie

- d ▶ Vul je presentatieblad (spiekbriefje) in. Gebruik hierbij de vragen die bij jullie onderwerp horen.
- e ▶ Plak het illustratiemateriaal op de poster zodat je je verhaal kunt verduidelijken.
- f ▶ Schrijf kernwoorden bij de plaatjes.
- g ▶ Kies twee leerlingen die de poster gaan presenteren. Iedere presentatie duurt vijf minuten.

Stap 3: Evaluatie

- h ▶ Schrijf op het antwoordblad de belangrijkste leerpunten van de presentaties op. Zorg dat je je aantekeningen goed begrijpt.

Antwoordblad

onderwerp	Antwoord 1	Antwoord 2	Antwoord 3	Antwoord 4	Antwoord 5
Werkgelegenheid					
Infrastructuur					
Omgaan met elkaar					
Bestuur					

Elke groep schrijft in minimaal vier en maximaal acht zinnen over de onderwerpen op, wat ze hebben geleerd. Daarbij maak je gebruik van de kernwoorden op de poster en het antwoordblad hierboven.

Les 3

Opdracht 4: Leven tijdens de modernisering

In deze opdracht werk je in tweetallen. Als je klaar bent, weet je wat juffrouw Laura Wernet leuk en niet leuk vond van de modernisering op Aruba.

- a ▶ Lees bron 2 en vul samen in het schema de tweede kolom (Verandering) in.

- b ▶ Lees bron 2 en vul samen in wat Laura Wernet vond van al die veranderingen. Doe dit in kolom 3. Leg uit waarom zij bepaalde zaken waardeerde en waarom ze op andere veranderingen kritiek had.

	Verandering	Wel leuk / niet leuk, want
Infrastructuur		
Werkgelegenheid		
Lonen en rijkdom		
Bevolking		
Cultuur en leefwijze		

Opdracht 5: Leer de begrippen

Leer de betekenis van de begrippen uit de begrippenlijst.

Verdiepingsopdracht: Veranderingen door het toerisme

Laura Wernet schreef in 1944 over de gevolgen van de Lago voor Aruba. Door het toerisme is de laatste veertig jaar ook veel op het eiland veranderd. Met welke veranderingen ben je het wel eens en op welke veranderingen heb je kritiek? Je kunt het schema van opdracht 4 als voorbeeld gebruiken. Schrijf vooral je eigen mening in tien regels op. Je mag ook samen met een klasgenoot werken.

 Samenvatting

De olieraffinaderij de Lago kwam naar Aruba omdat Aruba dichtbij
..... lag. Op Aruba heerste toen en
..... Daarbij was de San Nicolasbaai een goede
..... voor grote olietankers.

Door de komst van de Lago veranderde Aruba van een
samenleving in een samenleving.

Een periode waarin veel industrie ontstaat wordt een
periode genoemd. Als er veel industrie komt, veranderen de mensen van baan.

Je kunt zeggen dat de verandert. Ook verandert de
want er zijn veel nieuwe wegen, bruggen en vliegvelden nodig.

De omgang tussen mensen wordt anders. Er komen veel mensen uit een ander
land. Mensen richten clubs op omdat ze activiteiten met
landgenoten willen doen.

Kortom, een moderne samenleving wordt veel ingewikkelder. Daarom is er vaak
een verandering van

Werkboek hoofdstuk 5

**Migratie in de moderne tijd
(1924-1985)**

Les 1 Intro: Waarom mensen verhuizen

Opdracht 1: Het verhaal van Inez

Lees of luister naar bron 1.

1 Waar gaat het verhaal van Inez over?

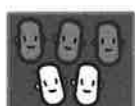
.....
.....
.....
.....

2 In welke tijd speelt het verhaal zich af?

.....
.....
.....

3 Waarom komt Inez naar Aruba?

.....
.....
.....
.....

Opdracht 2: Het leven van Inez op Nevis en Aruba

In bron 2 zie je Inez, toen ze zeventien jaar oud was in 1944. In bron 3 zie je het eiland Nevis waar ze woont. In de tabel staan een heleboel uitspraken over het leven van Inez en het eiland Nevis. Geef met een L aan welke uitspraken betrekking hebben op het leven van Inez. Zet een kruisje in kolom "L" van Leven.

Doe dit in tweetallen.

Nr.	L	V	Uitspraken
1	X		Inez heeft zes zusters, een broer en een moeder op Nevis wonen.
2			Nevis is een heel klein tropisch en vulkanisch eiland vlakbij St. Kitts.
3			Inez leert Mr. Brown kennen als ze zeventien is. Hij vertelt Inez over San Nicolas in Aruba, waar hij woont.
4			Nevis heeft twee suikerraffinaderijen waar suikersap van suikerriet wordt gemaakt. Daarna werd de suiker met de boot vervoerd naar St. Kitts en verder verwerkt.
5			De vader van Inez is gestorven toen ze acht jaar oud was.
6			Mr. Brown vertelt dat in San Nicolas al mensen wonen uit St. Kitts en andere eilanden, omdat er veel werk is in de oliefabriek en de huishouding.
7			Inez heeft alleen de basisschool gedaan. Haar moeder had geen geld voor de middelbare school.
8			Inez is nog nooit van het eiland Nevis af geweest.
9			Nevis en St. Kitts zijn Britse eilanden en de Britten gaven niets. De Franse en Nederlandse eilanden kregen veel meer geld van de regeringen. Daar is het leven iets beter.
10			Toen Inez veertien was, ging ze katoen plukken maar dat kon alleen in het oogstseizoen.
11			Op Nevis was er veel seizoenswerk in de katoen- en suikerteelt. Een klein deel van de vrouwen kreeg permanent werk in het huishouden.
12			Mr. Brown vraagt Inez' moeder of hij een dochter mag laten overkomen naar Aruba om daar te gaan werken als live-in.
13			Toen Inez zestien was, ging ze werken in de huishouding en dat geld gaf ze aan haar moeder.

Opdracht 3: Verhuismotieven van Inez

Je weet nu welke uitspraken te maken hebben met het leven van Inez. Inez wil misschien naar Aruba verhuizen om daar live-in te worden. Geef met een V aan door welke uitspraken ze misschien gaat verhuizen. Doe dit weer in hetzelfde tweetal als bij opdracht 2. Overleg als je alles hebt ingevuld met een ander tweetal en kijk of zij hetzelfde antwoord hebben.

Opdracht 4: Gaat Inez verhuizen?

In opdracht 3 is duidelijk geworden waardoor iemand het besluit kan nemen om te verhuizen. Sommige uitspraken zorgen ervoor dat Inez op Nevis blijft. Sommige uitspraken zorgen ervoor dat Inez gaat verhuizen naar Aruba. Doe deze opdracht weer in een tweetal zodat je kunt overleggen.

- a) Schrijf de nummers van de uitspraken op die ervoor zorgen dat Inez op Nevis blijft, in de eerste kolom. Schrijf ze in volgorde van belangrijkheid. Noteer één reden achter elk nummer.
- b) Schrijf de nummers van de uitspraken op die ervoor zorgen dat Inez vertrekt naar Aruba, in de tweede kolom. Schrijf ze in volgorde van belangrijkheid op.

Uitspraken waarom Inez blijft op Nevis		Uitspraken waarom Inez vertrekt naar Aruba	
Nr.	Reden	Nr.	Reden

- c) Gaat Inez verhuizen naar Aruba of blijft ze op Nevis? Leg uit waarom je dat vindt. Gebruik je argumenten.

Opdracht 5: Push- en pullfactoren

Deze opdracht is je huiswerk. Pluspunten in het vestigingsgebied zijn pullfactoren. Minpunten in het vertrekgebied noemen we pushfactoren.

In het verhaal heb je een aantal pluspunten en minpunten voor Aruba en Nevis gezien. Schrijf in het schema hieronder de pull- en de pushfactoren op.

Pullfactoren Aruba	Pushfactoren Nevis

Les 2: Intro: Komen en gaan van mensen.

Opdracht 6: Migranten op Aruba

Lees bron 5 in je leerboek. Daar staan verhalen van vier mensen die naar Aruba zijn gekomen.

Geef van elke persoon aan of het vooral pushfactoren of vooral pullfactoren zijn waarom ze zijn gekomen.

Naam migrant	Push of pullfactor	Omschrijving factor
Janchi Richardson		
Mevr. Lili Kwie		
Pieter Cornelissen		
Dhr. Akbar		

Opdracht 7: Soorten migratie

Lees de leertekst Vestiging en vertrek. Er worden vier migratievormen genoemd. Dit zijn immigratie, emigratie, remigratie en kettingmigratie. Het is de bedoeling dat je deze vier vormen herkent uit de voorbeelden. Je gebruikt weer bron 5. Noteer achter elke naam welke migratievorm of migratievormen in het verhaal naar voren komen.

Naam migrant	Migratievorm
Janchi Richardson	
Mevr. Lili Kwie	
Pieter Cornelissen	
Dhr. Akbar	

Opdracht 8: Vestigings- en vertrekoverschot

In bron 6 zie je het aantal vestigingen en vertrek van mensen in verschillende jaartallen.

a) In welke jaartallen is er een vestigingsoverschot?

Er is een vestigingsoverschot in de jaren:

b) In welke jaartallen is er een vertrekoverschot?

Er is een vertrekoverschot in de jaren:

c) Bereken het vertrekoverschot in 1960.

Het vertrekoverschot in 1960 is:

d) Is de volgende uitspraak goed of fout:

De migratie in Aruba verandert van emigratie naar immigratie tussen 1938 en 1980.

Deze uitspraak is want

e) Bedenk twee pushfactoren waarom steeds meer mensen uit Aruba vertrokken.

Twee pushfactoren: en

Opdracht 9: Immigranten en de arbeidsmarkt

In bron 7 zie je de herkomst van enkele groepen immigranten.

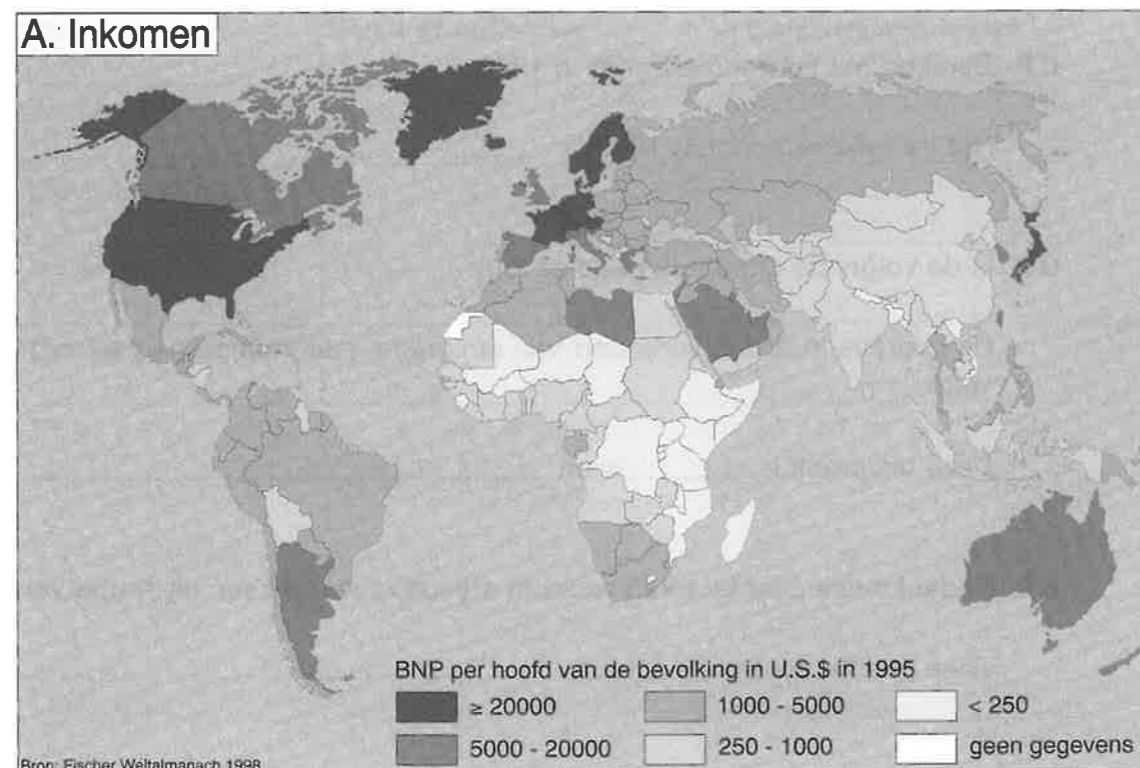
a ► De Ingles is een groep die afkomstig is uit meerdere herkomstlanden. Ga met behulp van de atlas (kaart 56C en 49) na van welke eilanden en landen deze groep komt. Kleur deze eilanden en landen in op de wereldkaart geel.

b ► Kleur de andere herkomstgebieden ook in.

China= blauw
Libanon = groen
Nederland = paars
Suriname = oranje
Madeira = rood

c ► c. De herkomst van de immigrant is vaak gekoppeld aan het beroep dat ze op Aruba kregen.

Vul in het kaartje van Aruba de herkomstgebieden in onder het juiste beroep. In bron 5 staan al enkele aanwijzingen welk werk de immigranten kwamen doen.

Verdiepingsopdracht:

Opdracht 10: De Arubaanse samenleving en migratiestromen

In bron 7 kun je zien dat de aantallen immigranten wisselden in 1930, 1948 en 1960. Dit heeft alles te maken met veranderingen in de samenleving. In de onderstaande verhalen vertellen vijf immigranten over deze veranderingen. Elk verhaal hoort bij een van de vier perioden, namelijk vóór 1930, 1930-1948, 1948-1960 en na 1960. Zet het juiste jaartal achter elk verhaal. Vervolgens schrijf je op waarom je die periode hebt gekozen.

Verhaal A

Tsja, het is triest. Enorm veel mensen werden ontslagen. Met honderden tegelijk werden we op straat gezet. Blijven kon ik niet, ik had niet de Nederlandse nationaliteit.

Jaartal:

Ik weet dat, omdat

Verhaal B

Ik heb hard gewerkt en veel gespaard. Ik kwam van Madeira en ben begonnen de straten te vegen. Na vijftien jaar kan ik eindelijk mijn bloemenwinkel openen.

Jaartal:

Ik weet dat, omdat

Verhaal C

Ze bleven maar mensen werven voor de raffinaderij. We kregen een contract en een reiskostenvergoeding. Je was wel gek om niet naar Aruba te gaan.

Jaartal:

Ik weet dat, omdat

Verhaal D

Met twintig personen kwamen wij als Surinaamse Chinezen om te koken voor het personeel van de Lago, dat in barakken woonde omdat de Lago net geopend was. Al snel kregen zij betere huizen met huishoudelijk personeel en ben ik een winkeltje begonnen in San Nicolas.

Jaartal:

Ik weet dat, omdat

Verhaal E

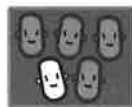
We kwamen in die tijd met veel mensen tegelijk uit Nederland. Ze hadden ons nodig in het onderwijs en de ambtenarij. Later gingen veel Arubanen zelf studeren en kwamen zij terug om dit werk te doen.

Jaartal:

Ik weet dat, omdat

Les 3: Intro: Gevolgen van migratie voor het thuisland

Opdracht 11: De gevolgen van migratie

Bestudeer de bronnen 8 en 9 en maak de opdracht.

- 1 Zoek Bonaire op in de atlas.
- 2 Waarom waren er steeds minder mensen op Bonaire?
Dit kwam omdat
- 3 Wie gingen er het meeste weg?
In welke bron staat dit?
- 4 Wie bleven het meeste thuis?
- 5 Het is niet bekend hoeveel mannen en vrouwen er in 1925 en 1926 op Bonaire woonden. We kunnen dat wel ongeveer nagaan: Maak een schatting van het aantal mannen en vrouwen in 1925 en 1926 en vul in waarom je deze schatting maakt.

Gebruik onderstaande tabel.

Bonaire	mannen	vrouwen
1925	7521	
1926	5215	

Ik kom tot deze schatting door

Opdracht 12: De postwissel

In bron 10 zie je de postwissel van Antonio.

Schrijf een korte brief van Antonio aan zijn familie op Bonaire, waarin hij ook over deze postwissel vertelt. (maximaal 8 regels/zinnen)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2 Bekijk de postwissel van Antonio goed. Maak nu een eigen postwissel voor een familielid in het buitenland. Bepaal hoeveel geld erop moet. Houd rekening met de koers.

Opdracht 13: Meer gevolgen in het thuisland

In de bronnen 8 en 11 staan twee verhalen over gezinnen op Bonaire, waarvan de vaders naar Aruba vertrokken. Lees beide bronnen goed door, vergelijk ze en maak daarna de opdracht.

- a) Noem drie overeenkomsten en drie verschillen in beide verhalen.

Overeenkomsten	Verschillen
1.	1.
2.	2.
3.	3.

- b) Maak in een groepje van vier à vijf leerlingen een toneelstukje over de bronnen 8 en 11.
Je hebt beide verhalen goed gelezen. Nu ga je met een groep de verhalen uitbeelden in een korte schets. Bepaal wie welke rol speelt. Je mag teksten verzinnen. Maar je kan ook alleen gebaren gebruiken. Het is belangrijk dat je als groep laat zien, hoe de mensen in het verhaal zich voelen.

Opdracht 14: Leer de begrippen

Leer de acht moeilijkste begrippen uit de begrippenlijst.

Samenvatting

Als mensen naar een ander land verhuizen, noemen we dat

Pluspunten van een nieuw gebied waar je eventueel naar toe wilt verhuizen,
noemen we

Minpunten van het eigen woongebied noemen we

Er is sprake van als mensen naar jouw land
komen om er te wonen en te werken. Als deze mensen hun familie vertellen hoe
fijn het is en zij komen ook, dan noemen we dat

Het kan zijn dat mensen weer terug, gaan naar het land waar ze vandaan komen.

Dit heet

Soms is er sprake van een vestigingsoverschot in een land. Dit betekent dat

..... Maar het kan ook gebeuren dat er een
vertrekoverschot is. Dit betekent dat

Het is lang niet altijd fijn als mensen gaan emigreren. In sommige gezinnen gaat
alleen de vader naar een ander land verhuizen. De rest van het gezin wacht dan
op die de vader stuurt. Als er veel mensen in een
land zijn die daarvan leven, noemen we zo'n economie een